

Beste ekonomia berde bat aldarri

NBEk bultzatu nahi duen ekonomia berdeak aditu askoren kritikak piztu ditu.

Urrutira joan gabe, iritzi kritikoa dutenen artean daude Unai Pascual ingurumen-ekonomialaria eta Gorka Bueno ingeniaria eta energian aditua. Haien ustez, NBEk aipatzen duen ekonomia berdea ez da nahikoa, eta “beste ekonomia berde” baten alde egiten dute, bakoitzak bere arlotik. Beste esparru batetik, Amaia Pérez Orozco ekonomialari feministak ere argudio sendoak ditu NBEren proposamena baztertzeko eta beste sistema ekonomiko bat proposatzeko.

Unai Pascual ekonomia ekologikoan aditua da. Haren esanean, ekonomia ekologikoa “zabalagoa” da ingurumen-ekonomia baino, eta diziplinartekoa da. Hala, ekonomia ekologikoan, ekonomialariez gain, ekologoak daude, antropologoak, soziologoak, osasun-adituak, ingeniariak...

“Hain zuzen ere —dio Pascualek—, guk ulertzen dugu ekonomia azpisistema bat dela ekosistema globalaren barruan. Hau da, ekonomia ez da sistema bat, eta ingurumena beste bat; ez. Gu, eta guk sortutako sistemak, sistema askoz zabalago baten barruan gaude”. Ingurumen-ekonomia erantzut, berriz, ekonomia eta ingurumena bi sistema dira, non ingurumena ekonomia-sistemara sartzen diren natura-baliabideekin identifikatzen den. Pascualen iritziak, “ikusuntu guztiz antropozentrikoa da, baina, jakina, ekonomia antropozentrikoa da”.

Pascualek azaldu duenez, ekonomia filosofiatik jaio zen, baina, azken hamarkadetan, matematikak, ingeniariak eta beste arlo zientifiko-teknologiko batzuek indar handia hartu dute. “Orain batzuek uste dute arau naturalak bezalakoak direla ekonomian dauden zenbait arau, hau da, halaberharrez betetzen direla, grabita-

tearen legea bezala. Ekonomia ekologikoaren- tzat, uste hori okerra da”.

Ikusuntu horretatik, hazkunde iraunkorra edo etengabea oximoron bat da, eta hori uste du Pascualek ere; horregatik, Nazio Batuen Erakundeak proposatzen duen ekonomia berdea ez da egiazko ekonomia berde bat, “azken finean, haien helburua hazten jarraitzea baita”.

Gorka Bueno ingeniariak bat egiten du, hein handi batean, Unai Pascualen irakurketarekin: “Nik uste dut kritika bat egin behar dela. Azken batean, eta asko sinplifikatuta, NBEk planteatu duen irtenbidea da naturari prezioa jartzea. Baina hori ez da nahikoa. Eta ez da nahikoa sistema ekonomikoa ulertzeko erabiltzen duten eskema partziala delako”. Hain justu, Unai Pascualek bezala, sistema ekonomikoa ekosistema globalaren parte dela uste du Gorka Buenok.

Buenoren esanean, ekonomia ekologikoak kontuan hartzen ditu energiaren eta materialen fluxuak, baina prezioa jartzetik askoz harago doa. Ekonomia ekologikoak energia eta materialen fluxuen analisi eta balantze espezifikoak eskatzen ditu. “Balio ekonomikoa ematearekin ez da ezer konpontzen, kontrakoa baizik. Adibi-

ARG.: DANI SÁNCHEZ/CC BY-NC-ND

dez, atmosferari balio bat ematen badiogu, eta, kutsadura dela medio, balioa galtzen badu, ekonomia ortodoxoaren irtenbidea da galera hori beste sektore baten hazkunde ekonomikoarekin orekatzea, sistemak funtzionatzen jarrai dezan. Baina guk badakigu horrela ez dela atmosferari egindako kaltea konpontzen; alegia, ez dago ordezketasunik, ezin dituzu naturaren baliabide eta zerbitzu gehienak zuzenean giza kapitalekin ordezkatu”.

BENETAKO EKONOMIA BERDEA

Hala ere, Buenok onartzen du aurrerapauso bat dela NBek aintzat hartzea baliabideen agortzea eta hondakinen arazoa. “Baina, lehen esan bezala, horri prezioa jartzea ez da irtenbidea”. Harentzat, benetako ekonomia berdea da onartzea ekonomia sistema global baten barruan dagoela, eta sistema itxia dela.

Alde horretatik, ikuspegi bera dute Pascualek eta Buenok. Azken honek ingeniartzaren ikuspuntutik azaltzen du: “Ingeniartzaren ikuspuntutik begiratzen badugu, Lurra sistema itxia da, eta benetako ekonomia berdea izateko, materiaren fluxua ixtea lortu beharko genuke. Hori da bide bakarra benetako iraunkortasuna lortzeko. Horrez gain, materia eraldatzeko behar

dugun energiak iturri berriztagarrietatik etorri beharko luke, eta modu eraginkorrean ustiatu beharko genuke”.

Horren harira, Tim Jacksonen liburu bat aipatu du Buenok: *Prosperity Without Growth: Economics for a Finite Planet*. Liburu horretatik hainbat ideia nabarmendu ditu: “Haren arabera, giza jarduerari muga ekologikoak jarri behar zaizkio, eta, horretarako, lehenago muga horiek ezagutu behar ditugu. Horrez gain, onartu behar da mugatua den planeta batean bideraezina dela hazkunde jarraituan oinarritzen den sistema ekonomiko bat. Horren aurrean, kontsumismoaren gizarte-logika eraldatzea proposatzen du; gizarte-logika, gizarte balioak, ereduak aldatu behar ditugula aldarrikatzen du”. NBERen ekonomia berdea baino urrunago doa, beraz.

Pascualek ere “bi ekonomia berde” bereizten ditu, bi eredu. NBERena da bata: “NBERen ekonomia berdea oso asmo onekoa da. 1987an, Brundtland Komisioak garapen jasangarria bultzatu zuen Nazio Batuen barruan. Ordutik 25 urte igaro dira, eta kontzeptu horrek esanahia galdu du, eragile bakoitzak bere erara definitzen baitu. Hala ere, Komisio hark atera zuen txostena (Report of the World Commission on Environment

“*Batzuek uste dute ekonomian dauden zenbait arau arau naturalak bezalakoak direla*”

UNAI PASCUAL

Unai Pascual

Ingurumen-ekonomian doktorea eta BC3 klima-aldaketa ikertzeko zentroko ikertzailea. ARG.: BC3.

and Development: Our Common Future) mugari bat izan zen, eta haren muinean ideia hau dago: hazkunde ekonomiko etengabea eta ingurumena babestea ez daude kontrajarrita”.

Pascualen iritziz, ideia hori okerra da, eta “begibistakoa da hazkunde ekonomiko, guk ulertu izan dugun eta oraindik ulertzen dugun bezala ulertuta, ez dela bateragarria ingurumenak dituen baliabide kritiko asko babestearekin”. Horren froga garbitzat jotzen ditu bioaniztasunaren galera eta klima-aldaketa, besteak beste. “NBE jabetu da zer gertatzen ari den, eta, orduan, beste zerbait eskaini nahi du. Ekonomia berdea deitu dio, baina, funtsean, Brundtland Komisioaren filosofia berbera dauka”.

“Naturari prezioa jartzeak ez du ezer konpontzen, alderantziz baizik”

GORKA BUENO

Gorka Bueno

Telekomunikazio-ingeniaritzan doktorea eta EHUko irakaslea. ARG.: ANA GALARRAGA/ELHUYAR FUNDAZIOA.

Hori “eredu ofiziala” deitu dio Pascualek. Haren esanean, hazkunde eta garapena nahastu egiten dira. Alabaina, ideia hori ez da zuzena, Pascualen ustez: “Egia da herrialde azpigaratuetan, Malawin adibidez, hazkunde ekonomikoa eta garapena paraleloan joan daitezkeela, hemen duela ehun urte gertatu zen bezala. Baina ebidentzia askok erakusten dute 1980ko hamarkadatik aurrera, herrialde garatuetan, korrelazio hori hautsi egin dela, eta dagoeneko ez doazela paraleloan: gaur egungo krisia gorabehera, barne-produktu gordinak (BPG) igotzen jarraitzen du; baina ongizatearekin erlazioatutako beste indize batzuk egonkortu eta, kasu batzuetan, jaitsi ere egin dira, adibidez, Estatu Batuetan, Kanadan...”

BPG-AREN FETITXISMOA

Buenok ere aipatu du BPGaren gaia: “Konturatzen zara balantze orokorra ez dela positiboa diruaz gain beste kapitalak ere kontuan hartzen badituzu. Eta, zentzu horretan, Tim Jackson, eta bereziki Herman Daly, duela urte pila bat hasi ziren BPGaren ordean beste adierazle ekonomiko batzuk proposatzen”. ISEW

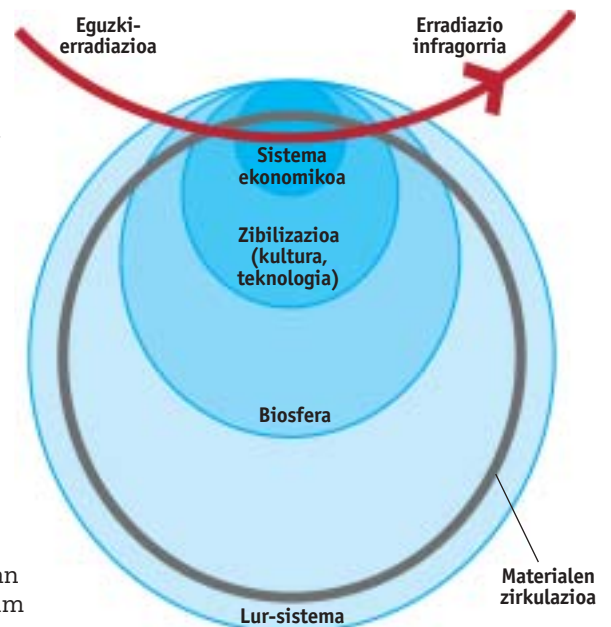
indizea da Dalyren proposamena: *Index of Sustainable and Economic Welfare*. “Hori aintzat hartuta aztertzen badugu ekonomiaren bilakaera, orain dela 30 urtetik hona, BPGa gorantz doa, baina balantze orokorra behera doa”, adierazi du Buenok.

Beste adierazle bat aztarna ekologikoa da. Horri buruz, Buenok dio, azterketen arabera, gizateariaren aztarna ekologikoa duela 30 urte gainditu zuela planetaren bioahalmena. “Zergatik? Guztiz beteta dagoen planeta batean bizi gare-lako, hau da, planeta mugatua delako, eta ez da hondakin eta isuri gehiago hartzeko gai. Eta horren ondorioak nabaritzen ari gara dagoeneko, adibidez, klima-aldaketa”.

Buenoren iritziz, horren irtenbidea da, lehenik, kontuan hartzea egoera zein den, eta, gero, buelta ematea. “Baina ingurumen-ekonomia ez da heltzen horra; ez da nahikoa. Hori da gertatzen ari dena”.

TRANSIZIOA ETA DESAZKUNDEA

Pascuali ere ez zaio nahikoa iruditzen ingurumenari balioa ematea. Are gehiago, arriskutsua ere iritzi dio baliabide naturalak merkatuan sartzeari: “Merkatua ez da neutroa, eta botere ekonomiko handiena dutenek ahalmena dute merkatuan eragiteko”.

Grafiko honek sistema ekonomikoa sistema globalaren barruan irudikatzen du.

AMAIA PÉREZ OROZCO: “Oraingo sisteman kapitala metatzeak du lehentasuna, ez bizitzeari eusteko prozesuek”

Ekonomian doktore eta NBERentzako txosten baten egilea

Azken boladan, ekonomialari askok hitz egiten dute ekonomia berdeari buruz. Zuk, ordea, beste era batera ulertzen eta aztertzen duzu ekonomia.

Bai. Ikuspuntu feministetatik, lehenengo plan-teamendua da ekonomia ez dela mugatzen merkatu-prozesuetara eta diru-fluxuetara. Ekonomia prozesu zabalago bat da, beharizanek asetzeko eta bizitzari eusteko baliabideak sortzeko prozesuak bere barnean hartzen dituena. Eta, bizitza esatean, bizidun guztiez ari gara, gizakioz eta gainerako biziduneez.

Hori onartzeak bi ondorio dakartza. Batetik, merkatuak ebaluatzeak, kontuan hartu behar da bizitzari eusteko prozesuak erraztu egiten dituzten edo, aitzitik, eragotzi egiten ote dituzten. Adibidez, merkatu kapitalistak ekonomia antolatzeak moduetako bat dira, eta modu hori egokia den edo ez esateko, bizitzari eusteko prozesuei nola erantzuten dien begiratu behar da.

Beste ondorioa zera da, merkatuetatik kanpo, baliabideak sortzeko askoz esfera gehiago daudela. Horiek ez dute dirurik mugitzen, baina ezinbestekoa da haiek ere analisisan sartzea.

Zein dira esfera horiek?

Diru-truke egiten ez duten lanekin dute zerikusia, hau da, historikoki emakumezkoek egin dituzten lanekin. Are gehiago, emakumetasunaren eraikuntzari lotu izan dira. Hori aintzat hartuta, krisia lehendik zetorrela uste dugu guk. Finantzen ezteandaren aurretik, bizitari eusteko prozesuak jada krisian zeuden: ordurako krisi ekologikoa globala zen, eta, gainera, Hego hemisferioko herrialde askotan, bizitzari euste-

ko prozesuak kolokan zeuden, alde materialek, emozionalek zein sozialek. Horren adierazle dira elikagai-krisia, edo migratzera behartuta egotea, edo hezkuntza-sistematik kanpo geratzea, edo osasun-sistematik kanpo...

Iparraldeko herrialdeetan, berriz, krisia zaintza-krisi bat da, batez ere. Hau da, bizitza sortzearekin lotutako alderdi hori guztia, tradizionalki etxeetan eta ordaindu gabeko lanen bidez egin dena, etenda geratu da, emakumezkoak lan-merkatara ateratzean gertatu diren aldaketengatik. Horri gehitzen badiogu bizitza gero eta ezegonkorragoa dela, eta lana, berriz, gero eta malguagoa, gero eta zailagoa da antolatzeko. Horren erakusgarri dira lana eta familia-bizitza bateratzeko legea atera izana, edo mende-kotasun-legea. Hain zuzen, lege horiek zaintzaren gainean dauden arrakalen adierazle baino ez dira, eta erakusten dute guk garbi dugun hori: kapitala metatzeko prozesua eta bizitzari eusteko prozesuak kontraesanean daudela, ez direla bateragarriak.

Are gehiago: bizitzari eusteko prozesu guztiak ez dira ekonomikoki errentagarriak, eta, beraz, sistema kapitalistarentzat ez dira mesedegarriak. Adibidez, zahartzea langile-klasearen luxua da. Eta bizitza guztiak ere ez dira errentagarriak; horregatik, pertsona batzuk baztertuta geratzen dira, sistematik kanpo.

Hortaz, zure ustez, kontraesana dago kapitalaren eta bizitzaren artean.

Kontraesan sakona. Orduan, gizarte-taldea garen aldetik, erabaki behar dugu jarraituko dugun kapitala metatzen, edo lehentasuna eman gogon bizitzari eusteari. Sistema kapitalista definitzen duen oinarritzko ezaugarria horixe da: kapitala metatzeari ematen diola lehentasuna. Eta hori inoiz baino garbiago ikusi da finantzen ezteanda gertatu denean. Ikusi besterik ez dago nola atera duten dirua baita harrien azpitik ere bankuei laguntzeko, urtean esan bazaigu ere ez zegoela dirurik ezta oinarri-oinarritzko gauzetarako ere, hala nola txertoak jartzeko populazioaren zati handi bati.

Horrenbestez, kontua ez da badagoen edo ez dagoen, baizik eta zeri ematen zaion lehentasuna. Gainera, orain ikusten ari

ARG.: AMAIA PÉREZ OROZCO.

garenez, sistemak iraun dezan egiten ari diren ahalegina gizartearen bizi-baldintzen kontura egiten ari dira. Eta horrek gauza bera erakusten du: kapitala metatzean oinarritzen den sistematik du lehentasuna, eta ez bizitzari eusten dioten prozesuek.

Zer gertatzen da, orduan, bizitzari eusteko prozesuekin?

Feministok uste dugu bizitzak, jarraitu, jarraitzen duela, eta hori hala bada, etxeetan egiten den lan ezkutuari esker dela. Eta, hain justu, lan hori ikusezina izatea gako da sistemarentzat, bestela erori egingo bailitzateke. Horregatik, guretzat hori da eman beharreko lehen pausoa: etxe barruan eta ezkutuan dagoen hori guztia argitara ateratzea. Horrela, garbi geratuko da sistema bizitzaren aurkakoa dela. Gainera, ez da pertsonen bizitzara mugatzen. Horren adibide dira ingurumenaren suntsitzen duten industria-jarduerak; jarduera horiek, onura ekonomikoak sortzen badituzte, lehentasuna izango dute, ingurumenaren balioaren gainetik.

Hortaz, une hau aproposa da gertatzen ari dena ikusteko, hausnartzeko, eta aldaketara deitzeko. Izatez, aldaketak dagoeneko gertatzen ari dira, eta prozesu geldiezinak da. Izan ere, eta horretan bat egiten dugu guztiz ekonomia ekologikoarekin, oraingo krisiak badu aurreko krisietatik bereizten duen ezaugarri bat: planetaren mugara iritsi garela. Ezin dugu gehiago ustiatu. Horregatik, bi galdera egiteko unean gaude. Lehenengo galdera da zer den ongi bizitzea. Eta bigarrena, nola nahi dugun kudeatu ongi bizitzeko behar diren baldintzak ezartzeko edo sortzeko ardura kolektiboa.

Kontua da galdera horiei erantzuteko eztabaida demokratikoa ireki behar dela, eta hori ezinezkoa da orain dugun egituraren barruan. Hortaz, lehen-lehenik, gai horiek eztabaidatzeko espazioa sortu behar dugu, baina zertarako jakinda. Horretan ari gara orain.

Elkarrizketa osoa Interneten.

SAREAN+

ARG.: AITOR AZPIROZ/CC BY-NC-ND

Hori guztia kontuan hartuta, sistema aldatzeko beharra dagoela aldarrikatzen dute askok. Alabaina, Pascualek ez du uste hori “egun batetik bestera” egin daitekeenik, eta trantsizio bat egotea proposatzen du, “ekonomiak erabiltzen dituen materiala eta energia murriztean oinarrituta”. Beste era batera esanda, “desazkunde material”aren alde agertu da Pascual. Hala ere, Pascualek argi utzi nahi du desazkundera ez dela teoria bat; “ez dago desazkunderaren teoriarik; ikur bat da, mugimendu bat”.

Alditu askoren ustez, atzera bueltarik gabeko unean gaude; sistema aldatzeko beharra dago.

Azaldu duenez, hainbat pentsalarik eta ekonomialarik, “baita Nobel saria jaso duen ekonomialari batek ere [Joseph Stiglitz-ek]”, BPGaren etengabeko hazkundera fetitxismo bat dela esan dute. “Eta benetan da droga bat bezala. BPGarekiko mendekotasuna daukagu, petrolioarekiko mendekotasuna dugun bezalaxe. Eta oso zaila da, mendekotasun bat duzunean, eredu aldatzea egun batetik bestera. Horregatik, beharrezkoa iruditzen zait trantsizio bat egotea, eta nire ustea da oraintxe hasi behar dugula. Planteatu behar dugu zer eredu ekonomiko eta sozial behar dugun, lortu ahal izateko ekonomia-sistema bat ekosistema globalaren barruan modu orekatuan funtzionatuko duena. Horretarako bidean, desazkundera izan daiteke tresna bat”.

NBEren 2011ko ekaineko bileran, ekonomia berdea izan zen Asha-Rose Migiro zuzendari nagusiordeak eman zuen hitzaldiaren gaia.

ARG.: DEVRA BERKOWITZ/UN PHOTO CC.

Horrez gain, galdera hau egin du Pascualek: “Nori egiten dio mesede BPGaren hazkundera eta baliabide naturalen narriaduran oinarritzen den eredu ekonomiko honek? Horri erantzutea komeni zaigu, sorgin-gurpil hori nola sortu den eta zergatik jarraitzen duen jakiteko. Hain zuzen, hori litzateke eredu aldatzeko lehen pausoa”.

ATZERA BUELTARIK GABE

Edonola ere, Pascualek uste du oraingo krisia aukera ona dela egoera aldatzeko: “Finantza-krisiak eta ingurumen-krisiak bat egin dute, eta era askotara daude erlazionatuta. Horren adibide dira, besteak beste, elikagaiak. Elikagaiak izugarri garestitu dira, baina ez behar baino gutxiago ekoizten delako, baizik eta beste faktore batzuegatik, hala nola bioerregaien ekoizpena edo lurren jabe egitea (*land grabbing*). Lehen lurra ez zen salerosten, baina orain merkatuan dago, eta korporazio handiak lurra erosten ari dira Afrikan, Asian... ikusten dutelako etorkizunerako gordailu onena dela, bai elikagaiak bai erregaiak sortzeko”.

Buenok ere atzera bueltarik gabeko uanean gaudela iritzi dio, eta Europako administrazioak ere oso kezkatuta daudela nabarmendu du: “Kontua da nola azaldu hori jendeari. Baina, adibidez, iaz 2050erako ibilbide-orria atera zuen Europako Batzordeak, eta hor azaltzen diren gauza batzuk oso gogorak dira. Esaterako, energiaren ibilbide-orria (Energy Roadmap 2050), aurreikusten dute 2050ean energia-kontsumoa 2005-2006an baino % 41 txikiagoa izango dela. Hau da, onartzen ari dira European energia-kontsumoaren gailurra izan dugula jada, 2005-2006an; etorkizunean ez dugu inoiz orduan bezainbeste energia kontsumituko. Eta, helburu moduan, esaten dute CO₂-isurketek 1990eko datuen % 80-95 artean egon behar dutela”.

Buenoren esanean, energia-kontsumoa hainbeste gutxitzea neurri handi batean eraginkortasuna hobetuta lor daiteke, eta, CO₂a gutxitzeko, berriz, energia-iturri berriztagarriak erabil daitezke. Hala, Europako batzordearen ibilbide-orria azaltzen denez, 2050ean kontsumitzen den energiaren % 75 berriztagarria izan

daiteke, eta elektrizitate-kontsumoan are handiagoa izan daiteke ehuneko hori, % 95ekoa, hain zuzen.

Dena dela, Buenok zalantza egiten du datu horiek “helburua ote diren, edo aurreikuspena”. Baina errealitatea da erregai fosilak agortzen ari direla. “Eta ez erregai fosilak bakarrik; hor daude metal arraroak ere. Material horien hornidura arriskuan dago, eta egoera larria da. Esaterako, har dezagun niobioa. Zertarako erabiltzen da niobioa? Bada, funtsezkoa da aerosorgailuen zirkuitu magnetikoak egiteko; orduan, berriztagarrien garapenerako ere beharrezkoak dira metal arraroak. Beraz, Europar Batasuna oso kezkatuta dago kontu honekin, eta neurri batzuk proposatu ditu”. Neurri horien artean daude merkatua kontrolatzen saiatzea, ordezkioak bilatzea, bai eta birziklatzea ere; “hau da, materialen fluxua ixtea”, azpimarratu du Buenok. “Nik uste dut hau izugarria dela. Europar Batasuna ohartu da egoera zein den, baina orain gizarteari azaldu behar zaio, eta hor dago koxka”. ●

Baliabide naturalak agortzea orain arteko sistemaren ondorioetako bat baino ez da. Irudian, urre- eta diamante-bilatzaileak, Sierra Leonan.

ARG.: AITOR AZPIROZ/CC BY-NC-ND.